

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-72>

УДК 343.9.01

Макарова К.А.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВИКОРИСТАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОШТОВОГО ІМПОРТУ В КОНТРАБАНДНИХ СХЕМАХ

Анотація. Контрабанда й досі залишається однією з найактуальніших проблем держави, яка й досі потребує вирішення та здобуває нових форм. У даній статті розглянуто особливості використання незаконного поштового імпорту в контрабандних схемах в Україні. У статті визначено предметний зміст такого явища як «поштова контрабанда», всебічно проаналізовано законодавство України та виявлено прогалини у механізмі регулювання поштового імпорту, які призводять до існування такого виду контрабанди. Наведено статистику щодо здійснення такого способу контрабандної діяльності, досліджено схеми здійснення зазначеної злочинної махінації, проаналізовано безподаткові ліміти та інші умови для малих поставок товарів в Україні, тенденції змін у законодавстві та запропоновано шляхи вирішення цієї проблеми шляхом зазначення необхідності проведення ряду законодавчих змін у механізмі поштових перевезень.

Ключові слова: незаконний поштовий імпорт, поштова контрабанда, корупція, законодавчі прогалини у механізмі регулювання поштового імпорту, механізм здійснення безподаткових малих поставок.

Makarova Kateryna

Yaroslav Mudryi National Law University

THE USAGE OF ILLEGAL POSTAL IMPORT IN SMUGGLING SCHEMES

Summary. Between 2013 and 2017, smuggling totaled 8.7% of the country's GDP, or \$ 10.6 billion dollars U.S. per year, which has become a major threat to the economic security of the country. This article discusses the features of the use of illegal postal import in smuggling schemes in Ukraine. Smuggling through the usage of illegal postal import in Ukraine takes a separate place apart from the other methods and takes 8.1% of the total smuggling. According to statistics, 42 million international postal and express shipments are being imported to Ukraine annually, with a total value of approximately 1 billion euros. In the article the substantive content of such phenomenon as "postal smuggling" is defined, the legislation of Ukraine is thoroughly analyzed and the gaps in the mechanism of postal import regulation, which lead to the existence of this type of smuggling, are identified. The amount of international postal traffic is constantly increasing, but parcels are used not only in everyday life, but they are also actively used by criminals to realize criminal intent, which gave rise to the phenomenon of "postal smuggling". The article analyzes the disadvantages of the existing models of administration of taxes on goods in international parcels, identifies the main factors of such activity and the structure of the criminal. The illegal influence of "postal smuggling" in the conditions of political and economic instability of the state, high level of corruption, insufficient functional capacity of state institutions is revealed, the positions of the world community on the raised issue are analyzed. The statistics on the implementation of such a method of smuggling are presented, the schemes of the implementation of the said criminal fraud are analyzed, the tax-free limits and other conditions for small deliveries of goods in Ukraine and the tendency of changes in the legislation are analyzed, is offered, and the ways of solving this problem are suggested by pointing out the necessity of carrying out a number of legislative changes in the mechanism of postal transportation, which in turn will lead to the protection of the economic interests of the country.

Keywords: illegal postal import, postal smuggling, corruption, legislative gaps in the mechanism of postal import regulation, mechanism of making tax-free small deliveries.

Постановка проблеми. В умовах політичної та економічної нестабільності, високого рівня корупції, недостатньої функціональної спроможності державних інститутів контрабанда залишається однією з головних проблем держави. Експерти-економісти Ukraine Economic Outlook провели дослідження, яке показало, що сума контрабандних поставок в Україну за «сірими схемами» у 2018 році становить 10,3 млрд дол. США. У період з 2013 по 2017 рік загальна сума контрабанди складала 8,7% ВВП країни, тобто 10,6 млрд дол. США на рік, що стало великою загрозою для економічної безпеки країни [2, с. 12]. Крім того, контрабанда набуває нових форм, які потребують уваги та врегулювання на законодавчому рівні. Обсяги міжнародних поштових перевезень постійно зростають, але посилки застосовуються не тільки у побутовому житті, а й активно використовуються злочинцями для реалізації злочинних намірів, що породило таке явище як «поштова контрабанда».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головкин Б.М. зазначав, що проблема корупції у митній справі похідна від тіншової зовнішньої торгівлі і тіншової економіки в цілому, а також транснаціональної і транскордонної злочинної діяльності організованих злочинних груп [7, с. 233]. Таке явище як «поштова контрабанда» є відносно новим. Дослідженням цього питання займалися такі науковці як Черкашин В., Несходовський І., Саварець А., Бутін А., Крініцин О. та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема «поштової контрабанди» наразі є актуальною, але слід зазначити, що наукових досліджень щодо всебічного її вивчення, аналізу та розробки шляхів вирішення не було проведено. Наразі існують прогалини у законодавстві щодо регулювання механізму здійснення поштового імпорту, що дає змогу створювати злочинні схеми.

Метою статті є всебічний аналіз використання незаконного поштового імпорту у контрабандних схемах, дослідження способів здійснення зазначеної злочинної діяльності та запропонування шляхів вирішення цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Імпортні товари проникають до країн різноманітними способами. В умовах технічного прогресу розвиваються технологічні шляхи, які також можуть бути використані для створення більш зручного імпорту. Окрім класичного та звичного уявлення про комерційний імпорт, наразі існують, наприклад, транскордонні електронні платежі. Електронна комерція є зручною у використанні, бо операції з купівлі-продажу товарів проходять швидко. Наразі ця галузь стрімко розвивається та набирає нових масштабів.

Прогнозується, що ринок транскордонної В2С електронної комерції у 2020 році зросте до 1 трильйона доларів США та близько 1 мільярд людей по всьому світу здійснюватимуть транскордонні онлайн-покупки товарів [9, с. 3]

У багатьох країнах світу на законодавчому рівні передбачена можливість безподаткового імпорту для малих партій товарів, що спричинило їх зріст через здійснення ряду способів маніпулювання з посилками. В свою чергу, це призводить до значних втрат для державного бюджету будь-якої країни.

Контрабанда через використання незаконного поштового імпорту в Україні посідає окреме місце серед інших способів та займає 8,1% об'єму всієї контрабанди [2, с. 15]. За статистикою в Україну щороку завозиться 42 млн. міжнародних поштових та експрес-відправлень загальною вартістю приблизно 1 млрд. євро. Найчастіше корупційні практики виникають на етапі оформлення документації (60-62%), контролю тарифів і вартості товару (27-32%), а також при здійсненні фізичного огляду вантажу (28-30%) [6, с. 11–12].

«Поштова контрабанда» – окремий напрямок схем із нормами імпорту, який не підлягає оподаткуванню за умови пересилання товарів на суму не більше 100 євро в одному відправленні. Використання такого виду контрабанди полягає у наданні товарним комерційним партіям вигляду малих поштових відправлень, їх подрібнення під норму до 100 євро з подальшим ввезенням на підставних фізичних осіб. Сюди також відноситься недостовірне декларування, а саме: заниження ваги нетто, що дозволяє зменшити митні платежі; заниження митної вартості, тобто приховування фактичної вартості товарів та підлаштування митної вартості під граничні індикативи; декларування товарів не своїм товарним кодом, а в товарних підкатегоріях з меншою ставкою ввізного мита; декларування товарів не своїм найменуванням, використання товарів групи «прикриття» (декларування високовартісного товару як низьковартісного; недостовірне декларування кількісних та якісних характеристик товарів, приховування торгових марок та виробника товарів) [2, с. 14].

На даний час існує декілька моделей адміністрування податків з товарів у міжнародних посилках. «Традиційна» модель, яка полягає у відповідальності митниці за оцінку вартості та нарахування податків, втрачає свою ефективність у забезпеченні належного контролю та повноти збору податко-

вих платежів. Це зумовлено тим, що обсяги малих посилок постійно зростають, але у митниці недостатньо наявного адміністративного ресурсу для виконання великого обсягу роботи.

«Посередницьку» модель, яка полягає у сплаті податків у країні призначення товарів експрес-кур'єром, поштовим оператором, фінансовим посередником (банками, компаніями, що надають фінансові послуги), часто складно реалізувати. Це зумовлено тим, що у поштових операторів відсутня своєчасна інформація для нарахування податків. Якщо як приклад розглядати посередницькі моделі за участю банків та фінансових компаній, то слід зазначити, що вони є неефективними з огляду на те, що наявна в них інформація не містить необхідних даних для визначення товарної групи та сплати податку.

Якщо розглядати модель сплати податків покупцем, то вона також є недосконалою, оскільки за її використання митниця позбавлена функції контролю за законністю дій при пересиланні посилок та за сплатою податків.

На даний час модель, при якій обов'язок зібрати податки покладається на продавця товарів є найбільш оптимальною, бо вона мінімізує недоліки інших моделей. Крім того, Організація економічного співробітництва та розвитку відмічає тенденцію переходу саме до цієї моделі адміністрування податків з малих посилок [9, с. 13].

В.О. Хома виділяє наступні чинники контрабандної діяльності: низький рівень забезпеченості населення, високий рівень безробіття, недосконалість митного та податкового законодавства, висока прибутковість цього виду злочинного бізнесу, недостатньо ефективний рівень митного та прикордонного контролю, недосконалість державної системи контролю за походженням і реалізацією продукції та сплатою податків [3, с. 133–137].

У структурі осіб, що вчинили контрабанду, слід відзначити, що досліджуваний злочин вчиняється переважно чоловіками (80%). Контрабанда вчиняється переважно особами середнього віку: 37% – особи віком від 26 до 30 років; 30% – особи віком від 31 до 40 років; 16% – особи віком від 21 до 25 років; 11% – особи віком від 41 до 50 років; близько 3% – особи віком від 51 до 60 років; близько 2% – особи від 16 до 20 років. За даними судової статистики кожні двоє з трьох засуджених мали середню, середню спеціальну або вищу освіту. Серед засуджених за контрабанду найбільший відсоток складають особи, які не працювали, були одружені та були раніше не судимими.

На разі, обсяги незаконного «поштового імпорту» продовжують зростати. Зазначені тенденції вже набули достатньо великих масштабів, через що багато країн переглядають безподаткові ліміти та інші умови для малих поставок товарів в бік їх посилення і запровадження додаткового контролю. У 2019 році Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів», яким затверджена норма зниження безподаткового порогу з 150 до 100 євро. Але зазначені зміни не мали значного ефекту. До прийняття нового закону, фізична особа, отримуючи лише одне поштове відправлення на

добу, могла за місяць імпортувати товарів, що звільнені від сплати будь-яких податків, на суму до 4470 євро (149 євро x 30 днів). Наразі сума зменшилась до 2970 євро (99 євро x 30 днів).

Слід зазначити, що наразі мінімальні вартісні порогови звільнення від оподаткування значно різняться в різних країнах світу, навіть якщо мова йде про держави зі схожими економічними ситуаціями. Резолюцією Політичної Комісії Всесвітньої митної організації щодо керівних принципів для транскордонної електронної торгівлі визначено необхідність перегляду та комплексного аналізу мінімальних порогів звільнень на основі наступних критеріїв:

- національні особливості, економічне середовище та географічний контекст;
- спрощена модель збору доходів;
- витрати на контроль та збір податків;
- бюджетні завдання;
- потреби в митному контролі;
- потенційний вплив на вітчизняних роздрібних торговців та виробників;
- чесне, прозоре та послідовне застосування [10].

Стандарт 8 Рамкових Стандартів стосовно транскордонної електронної комерції ВМО також рекомендує, що при перегляді та/або коригуванні мінімальних порогів для мита та/або податків уряди повинні приймати обґрунтовані рішення, виходячи з конкретних національних обставин [9, с. 19].

В Україні існує два основних фактори, які обумовлюють існування поштової контрабанди: наявність прогалин в законодавстві та недотримання його норм. У першому випадку формується проблема відсутності механізму боротьби з порушенням митних правил. Наприклад, наразі на законодавчому рівні не передбачений контроль за переміщенням поштових відправлень від місця відправлення до пункту призначення, що дозволяє злочинцям здійснювати махінації з вантажем. Також законодавством не передбачено обов'язкове пломбування транспортних засобів і 80% вантажів, що переміщуються по території України, не гарантуються імпортером. Щодо другого випадку, недотримання норм діючого законодавства через низьку правову свідомість тягне за собою корупцію у правоохоронних органах.

Інститут соціально-економічної трансформації у своєму дослідженні на тему «Використання міжнародних поштових та експрес-відправлень у схемах з ухиляння від сплати митних платежів та шляхи протидії» зазначає, що наразі існує ряд найбільш світових викликів, які пов'язані з транскордонною електронною торгівлею [9, с. 21]. Оскільки вони є характерними і для України, їм слід приділити увагу.

Інституційні виклики включають в себе продовження об'єктивного росту міжнародних посилок при незмінності державного ресурсу для здійснення їх контролю та адміністрування. Тобто, враховуючи тенденцію росту малих поштових відправлень, треба розширити адміністративні ресурси для їх контролю або створити електронну систему адміністрування посилок, що значно скорочує завантаженість на митниці.

Якщо аналізувати економічні виклики, то перш за все слід зазначити, що так звана «поштово-контрабанда» порушує принцип добросовісної конкуренції та стає загрозою для легального біз-

несу в Україні. Крім того, зазначені тенденції тягнуть за собою зменшення бюджетних надходжень та зростання обсягів тіньової економіки.

Необхідно зазначити, що наразі поштової та експрес-відправлення активно використовуються для пересилання заборонених речей: наркотики, психотропні речовини, контрафакт, підроблені медичні препарати, види дикої флори та фауни та інше, що в свою чергу створює загрозу для безпеки суспільства.

Фахівці Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, у роботі «Поштово-відправлення та особистий імпорт: реалії в Україні та міжнародна практика» зазначили ряд рекомендацій з мінімізації зловживань при транскордонному пересиланні та дистанційному продажу товарів [11, с. 12].

Враховуючи вище викладене та аналізуючи вже здобуті праці з зазначеного питання, вважаю за доцільне запровадити наступні заходи боротьби із контрабандною злочинністю через поштовий імпорт. Для вирішення зазначеної проблеми необхідно розробити та ввести в дію ряд заходів, завдяки яким відстеження руху товарів від продавця до покупця стало би можливим, оскільки наразі це не контролюється. Наприклад, запровадити пломбування транспортних засобів, ввести електронний документ контролю доставки. Так як в Україні зниження безподаткового порогу з 150 до 100 євро не мало значного ефекту, то на мою думку, окрім зазначених змін у законодавстві, також було б доцільним запровадити кількісні обмеження щодо використання митної пільги однією фізичною особою протягом певного проміжку часу (певна кількість разів на рік/місяць). При цьому ідентифікація отримувача має стати обов'язковою та повинна проводитися виключно за оригіналами відповідних документів. Крім того, запропоновані зміни не повинні бути складними, але в той же час повинні бути спроможними забезпечити вирішення окреслених проблем. Вважаю за необхідне запровадити такий спосіб контролю як попереднього та завчасного надання митниці повної інформації про поштово-відправлення (найменування, кількість, вартість товарів, інформація про одержувача тощо). Автоматизація процесів накопичення даних про посилки (реєстри, ідентифікація, бази даних, онлайн-доступ до інформації), переведення всіх процесів виключно в електронну форму (у тому числі автоматизоване нарахування та сплата митних платежів), що значно б спростило процедуру контролю та виключило би проблему із відсутністю достатньої кількості адміністративних ресурсів у митних органах.

Висновки. Таким чином, аналізуючи усе вищевикладене, можна дійти висновку, що контрабанда й досі залишається однією з найактуальніших проблем держави, яка здобуває нових форм. Щоб вирішити цю проблему, необхідно приділяти увагу не тільки «класичним» видам контрабандної злочинності, а й новим схемам і способам. Для того, щоб викоринити використання незаконного поштового імпорту в контрабандних схемах, необхідно провести ряд законодавчих змін у механізмі поштових перевезень, що зумовить захист економічних інтересів країни. Також слід звернути увагу на досвід іноземних країн та на позиції світової спільноти щодо порушеного питання.

Список літератури:

1. Кримінальний Кодекс України: Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 07.12.2019).
2. Ukraine Economic Outlook «Аналіз обсягів контрабанди в Україні: обсяги, прямі та непрямі втрати бюджету та економіки». 2019. С. 1–12. URL: <http://ua-outlook.com.ua/wp-content/uploads/2019/07/Аналіз-обсягів-контрабанди---прямі-та-непрямі-втрати-бюджету-та-економіки.pdf> (дата звернення: 07.12.2019).
3. Хома В.О. Сучасне розуміння контрабанди на етапі її декриміналізації. 2013. С. 133–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mb_2013_2_22 (дата звернення: 07.12.2019).
4. Передало Х.С., Стасів Н.В. Боротьба з контрабандою як один із методів забезпечення економічної безпеки держави. 2016. С. 12–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2016_851_30 (дата звернення: 07.12.2019).
5. Олійник Д.О. Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур. Харків, 2018. С. 38–45.
6. Головкін Б.М. Тіньова зовнішня торгівля і корупція на митницях. 2017. URL: <http://oaji.net/articles/2017/3229-1515673601.pdf> (дата звернення: 07.12.2019).
7. Головкін Б.М. Поняття корупційної злочинності у митній сфері. 2017. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/12801> (дата звернення: 07.12.2019).
8. Головкін Б.М. Стан корупції у митній справі. 2017. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/15881> (дата звернення: 07.12.2019).
9. Черкашин В., Несходовський І., Саварець А. Використання міжнародних поштових та експресвідправлень у схемах з ухилення від сплати митних платежів та шляхи протидії. 2019. URL: https://apitu.files.wordpress.com/2019/05/analytical-paper-d09fd0bed188d182d0bed0b2d0b8d0b9-d196d0bcd0bfd0bed180d182_final.pdf (дата звернення: 07.12.2019).
10. Resolution of the policy commission of the world customs organization on the guiding principles for cross-border E-commerce, 2017 р. URL: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/about-us/legal-instruments/resolutions/policy-commission-resolution-on-cross_border-ecommerce_en.pdf?la=en (дата звернення: 07.12.2019).
11. Бутін А., Крїніцин О. Поштові відправлення та особистий імпорт: реалії в Україні та міжнародна практика. 2017. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2014/Trade_Facilitation_dialogue/pp_personal_import2017.pdf (дата звернення: 07.12.2019).

References:

1. The Criminal Code of Ukraine: Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (accessed: 07.12.2019).
2. Ukraine Economic Outlook «Analysis of smuggling volumes in Ukraine: volumes, direct and indirect losses of the budget and economy». 2019, pp. 1–12. Available at: <http://ua-outlook.com.ua/wp-content/uploads/2019/07/Аналіз-обсягів-контрабанди---прямі-та-непрямі-втрати-бюджету-та-економіки.pdf> (accessed: 07.12.2019).
3. Khoma, V.O. Current understanding of smuggling at the stage of its decriminalization. 2013, pp. 133–137. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mb_2013_2_22 (accessed: 07.12.2019).
4. Peredalo, K.S., & Stasiv, N.V. Combating smuggling as one of the methods of ensuring the economic security of the state. 2016, pp. 12–17. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2016_851_30 (accessed: 07.12.2019).
5. Olyinyk, D.O. Prevention of corruption offenses committed in the course of customs procedures. Kharkiv: Pravo, 2018, pp. 38–45.
6. Golovkin, B.M. Shadow foreign trade and corruption at customs. 2017. Available at: <http://oaji.net/articles/2017/3229-1515673601.pdf> (accessed: 07.12.2019).
7. Golovkin, B.M. The concept of corruption crime in the customs sphere. 2017. Available at: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/12801> (accessed: 07.12.2019).
8. Golovkin, B.M. State of customs corruption. 2017. Available at: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/15881> (accessed: 07.12.2019).
9. Cherkashin, V., Neskhodovskiy, I., & Savarets, A. Use of international postal and express shipments in customs evasion schemes and countermeasures. 2019. Available at: https://apitu.files.wordpress.com/2019/05/analytical-paper-d09fd0bed188d182d0bed0b2d0b8d0b9-d196d0bcd0bfd0bed180d182_final.pdf (accessed: 07.12.2019).
10. Resolution of the policy commission of the world customs organization on the guiding principles for cross-border E-commerce, 2017. Available at: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/about-us/legal-instruments/resolutions/policy-commission-resolution-on-cross_border-ecommerce_en.pdf?la=en (accessed: 07.12.2019).
11. Butin, A., & Krinitsyn, O. Postal items and personal imports: realities in Ukraine and international practice. 2017. Available at: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2014/Trade_Facilitation_dialogue/pp_personal_import2017.pdf (accessed: 07.12.2019).